

Geachte leden van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten,

9 augustus 2022

Hierbij bieden wij u het PCL werkprogramma 2022-2023 aan. In dit werkprogramma staat een beschrijving van de zes adviesthema's waarop de PCL zich het komende jaar zal richten. De adviesthema's zijn:

1. Integrale gebiedsontwikkeling:
  - o Groen en de stad
  - o Balans en verbinding tussen stad en land
2. Ruimtebeslag provincie Utrecht
3. De Andere Kant van de provincie Utrecht
4. Mobiliteit in relatie tot gezonde leefomgeving (eventueel, eerst verkenning uitvoeren)
5. Advies over omgevingskwaliteit als input voor de nieuwe provinciale coalitie na de Provinciale Statenverkiezingen
6. Nieuwe provinciale adviesstructuur voor de leefomgeving

Wij hebben de uitkomsten van de PUB-bijeenkomst van 3 februari 2022 en de uitkomsten van gesprekken in de deels nieuw samengestelde PCL in dit programma verwerkt.

Daarnaast bevat het werkprogramma informatie over de samenstelling en werkwijze van de PCL.

De focus en planning van de adviezen en activiteiten stemmen wij af met onze bestuurlijke contactpersonen in GS en PS, de voor de thema's verantwoordelijke gedeputeerden, de provinciale organisatie en de Statengriffie. Daarnaast stemmen wij inhoudelijk af met de onafhankelijke Provinciale Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK) en de provinciale adviescommissies leefomgeving uit de andere provincies.

Mocht u willen reageren op het werkprogramma, dan nodigen wij u van harte uit om een email te sturen naar: pcl@provincie-utrecht.nl.

Graag ontmoeten wij u het komende jaar in bijeenkomsten van PCL en provincie!

Met vriendelijke groeten,

Dorien de Wit,
Voorzitter PCL

Dynamisch PCL werkprogramma 2022 - 2023

9 augustus 2022

Beste leden van Gedeputeerde Staten, Provinciale Staten en provinciale organisatie,

De PCL presenteert hierbij haar werkprogramma voor de periode juni 2022 tot en met september 2023. In de aanloop naar dit werkprogramma heeft de provincie een "PUB-bijeenkomst" georganiseerd om als GS, PS, organisatie en PCL gezamenlijk van gedachten te wisselen over de adviesbehoefte van de provincie. De PCL heeft de uitkomsten van deze PUB-bijeenkomst verwerkt in onderstaand werkprogramma. Daarnaast hebben er gesprekken binnen de PCL zelf plaatsgevonden, waarbij ook de recent aangetreden nieuwe leden input hebben geleverd. Zie voor de uitkomsten van de PUB-bijeenkomst de bijlage.

Het is een dynamisch werkprogramma en kan in de loop van de tijd aangepast worden. Ook zal het werkprogramma de komende tijd verder uitgewerkt worden en maken wij in overleg met de provincie een passende planning.

De tekst bestaat uit twee delen: Wij presenteren eerst de adviesthema's waarop wij ons in 2022 en 2023 willen richten. Daarna geven wij u informatie over de samenstelling en werkwijze van de PCL.

Als u een reactie of suggestie heeft, dan horen wij die graag (email: pcl@provincie-utrecht.nl).

1. Adviesthema's 2022 - 2023

Op basis van de uitkomsten van de PUB-bijeenkomst en de gesprekken tussen de zittende en nieuwe leden van de PCL willen wij ons in de komende periode richten op de volgende inhoudelijke adviesthema's:

1. Integrale gebiedsontwikkeling:
  - o Groen en de stad
  - o Balans en verbinding tussen stad en land
2. Ruimtebeslag provincie Utrecht
3. De Andere Kant van de provincie Utrecht
4. Mobiliteit in relatie tot gezonde leefomgeving (eventueel, eerst verkenning uitvoeren)
5. Advies over omgevingskwaliteit als input voor de nieuwe provinciale coalitie na de Provinciale Statenverkiezingen van 2023
6. Nieuwe provinciale adviesstructuur voor de leefomgeving

Bij de aanpak van deze adviesthema's denken wij aan een combinatie van de volgende activiteiten:

- Een expertmeeting organiseren om input voor de advisering op te halen
- Een (gast)lezing met gesprek organiseren voor GS, PS en ambtelijke organisatie.
- Zorgen voor verdieping door een praktijkvoorbeeld te analyseren.
- De resultaten verwerken in een schriftelijk advies, inspiratiedocument, verslag of filmpje.

Toelichting bij de adviesthema's:

1. Integrale gebiedsontwikkeling

De provincie Utrecht staat voor veel grote opgaven, zoals het tegemoetkomen aan de behoefte aan woningen en werklocaties, mobiliteit, het behouden en verder ontwikkelen van een groene gezonde leefomgeving met voldoende recreatiemogelijkheden, een duurzame energievoorziening, een evenwichtige bodem- en waterhuishouding, terugdringen van de stikstofuitstoot en het creëren van een aantrekkelijk en klimaatbestendig landschap. Onder meer vanwege het beperkte grondoppervlak van de provincie moeten er keuzes worden gemaakt. Ook is het combineren van functies noodzakelijk en wenselijk. Maar hoe doe je dat in de praktijk? Hoe kom je tot keuzes, welke functiecombinaties zijn kansrijk en hoe kom je tot een integrale aanpak van gebieden? Welke geslaagde voorbeelden zijn er en wat waren hierbij de succesfactoren?

Bij dit adviesthema willen wij enkele recente rapporten betrekken, zoals "Wat wij willen is nog nooit gedaan: de kracht van integraal bouwen" (Carolien Gehrels, Ben van Berkel e.a.), "De Ruimte van Riek" (Margreet Fogteloo en Riek Bakker) en de Verdichtingsverhalen van het College van Rijksadviseurs.

Wij willen het adviesthema Integrale gebiedsontwikkeling uitwerken in twee deelthema's:

1a. Groen en de Stad

1b. Balans en verbinding tussen Stad en Land

1a. Groen en de Stad

De provincie staat voor een grote woningbouwopgave: ongeveer 165.000 woningen tot 2040 (bron: Omgevingsvisie provincie Utrecht, 10 maart 2021). Een groot deel van deze woningbouw zal binnenstedelijk en binnendorps plaatsvinden. De PCL wil ingaan op de vraag hoe de woonomgeving een groen karakter kan houden of krijgen. Dit is cruciaal voor de gezondheid en het welzijn van de bewoners en uit het oogpunt van klimaatadaptatie. In het kader van Groen Groeit Mee is het van belang dat ook in de stedelijke omgeving groen wordt toegevoegd. Wanneer het over het meegroeien van groen gaat, komen altijd al snel de kosten naar voren. Terwijl groen vooral een enorm positieve waarde toevoegt, zowel financieel als qua leefomgevingskwaliteit. Er is dus een "paradigmashift" nodig: een andere kijk op de werkelijkheid. De PCL zal zich bij het adviesthema Groen en de Stad dan ook richten op het bevorderen van een andere kijk op de waarde van groen. Daarnaast zal de PCL onderzoeken welke praktische instrumenten er zijn op het gebied van regelgeving, financiering en tools/indicatoren om groen een aansprekend en vanzelfsprekend onderdeel van gebiedsontwikkelingen te laten worden. We organiseren een meeting waarin gastsprekers uit de praktijk vertellen hoe ze het laten meegroeien van groen en de financiering hiervan hebben aangepakt in concrete projecten.

We richten ons op grote steden en middelgrote plaatsen. De nadruk ligt op groen in de stad, maar ook op groen in de omgeving, inclusief de verbindingen. Hier ligt ook een relatie met het eerder uitgebrachte Inspiratiedocument Binnendorps Verdichten van de PCL (maart 2021) en het advies "Van Heuvel naar Utrechts Heuvelland" van de Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (december 2021).

1b. Balans en verbinding tussen Stad en Land

De PCL neemt waar dat de verschillen tussen stad en land groter en vooral scherper worden, qua inwoners, inkomensniveau en focus. We zien dat de werelden uit elkaar groeien. Maar stad en land hebben elkaar nodig. De stad heeft het land nodig voor recreatie, voedsel, waterberging en energie. Het land heeft de stad nodig voor economische, maatschappelijke en culturele voorzieningen. Het is wenselijk dat er meer kruisbestuiving tussen stad en land ontstaat. Hiervoor is zowel versterking van de mentale als de fysieke verbindingen nodig. Kunnen we meer groen de stad in halen (bijv. stadslandbouw) of een klein beetje stad het groen in brengen? Hoe kunnen de veranderingen in de landbouw zo worden vormgegeven dat de relatie met de stad verbetert?

We zullen bij dit adviesthema starten met een analyse van de situatie en een schets van mogelijke toekomstbeelden. Aan de hand van concrete projecten die zich richten op de verbinding van stad

en land gaan wij in op kansen, belemmeringen en succesfactoren. Hierbij zoomen wij in op de landbouw.

Bij dit adviesthema maken wij gebruik van De Atlas van Afgehaakt Nederland van Josse de Voogd en René Cuperus (zie adviesthema 3) en de Atlas voor gemeenten van Gerard Marlet.

2. Ruimtebeslag provincie Utrecht

De PCL vraagt zich af wat de ruimtelijke effecten zijn als alle ambities uit de Omgevingsvisie van de provincie Utrecht werkelijkheid zouden worden. Is dit mogelijk binnen de beschikbare ruimte en hoe ziet de provincie er dan uit? De PCL denkt dat het nodig zal zijn om keuzes te maken.

Bij dit adviesthema neemt de PCL het boek “De Goede voorouder” van Roman Krznaric als uitgangspunt. Hij pleit voor meer langetermijndenken.

We nemen het jaar 2100 als richtpunt en visualiseren de ruimtelijke gevolgen van het voorgenomen provinciale beleid, waarbij we ook over de provinciegrenzen heen kijken. Daarna zoomen we in op de keuzes die gemaakt moeten worden.

Het gaat er niet alleen om of alle ambities ruimtelijk een plek kunnen krijgen. Er spelen ook kwalitatieve vraagstukken. Het is belangrijk om vanuit de kwaliteiten van de ondergrond en de historie van plekken te bekijken welke functies wel geschikt zijn op een bepaalde plek en welke niet.

We nemen bewust een ver in de toekomst gelegen richtpunt voor onze analyse om los te komen van het korte- en middellange termijn denken.

Dit adviesthema heeft een relatie met de Ruimtelijke ordeningsbrief van het Rijk. Hierin wordt aangegeven dat iedere provincie een ruimtelijke puzzel zal moeten leggen om te onderzoeken welke ruimtelijke weerslag de grote opgaven zullen hebben. Zie de Ruimtelijke ordeningsbrief: <https://bit.ly/3b13qRC>

Ook is er recent in Provinciale Staten een motie van ChristenUnie, Partij voor de Dieren en GroenLinks aangenomen waarin het College wordt verzocht om: “Een provinciale ruimtelijke doorrekening te maken van de optelsom van bijdragen aan de nationale en de decentrale opgaven en doelen, conform de provinciale Omgevingsvisie, en hierbij waar mogelijk ook de ruimtelijke planologische beschermingen en beperkingen te betrekken en inzichtelijk te maken en de (on)mogelijkheden voor meervoudig ruimtegebruik.” Zie: <https://bit.ly/3J6fi1a>

3. De andere kant van de provincie Utrecht (participatie/afhaken)

Er is in Nederland een tweedeling te zien, die zowel sociaal-maatschappelijke als ruimtelijke kanten heeft. Zo is er een groot verschil in voorzieningenniveau tussen de steden en kleine kernen op het platteland, waar de voorzieningen vaak achteruit gaan.

De duurste woningen worden meestal op de beste plekken gebouwd. Mensen met weinig geld wonen vaak op plekken die in ruimtelijke zin kwetsbaar zijn, bijvoorbeeld voor wateroverlast, hittestress, geluidsoverlast of milieuvervuiling.

Ook zorgt de ICT-gedreven samenleving ervoor dat mensen die hier minder gemakkelijk mee overweg kunnen, buiten de boot dreigen te vallen.

Een deel van de mensen dat langdurig onvrede ervaart over de eigen situatie en directe leefomgeving, keert zich af van de overheid, gaat niet meer naar de stembus en haakt af bij participatietrajecten.

De provincie Utrecht kent vooralsnog betrekkelijk weinig “afgehaakte” gebieden. Het is van het grootste belang na te gaan hoe voorkomen kan worden dat dit wel gaat gebeuren; waar zitten de risico's, welke factoren spelen daarbij een rol? En vooral: Waar kan het beleid een bijdrage leveren aan het aangehaakt houden van de bevolking?

Als basis voor dit thema is “De Atlas van Afgehaakt Nederland” van René Cuperus en Josse de Voogd interessant. Daarnaast is De Staat van Utrecht een belangrijke informatiebron om meer te

weten te komen over de sociaal-maatschappelijke en ruimtelijke tegenstellingen in de provincie Utrecht.

Op 1 juni 2022 organiseerde de PCL op het provinciehuis een goed bezochte hybride gastlezing door Josse de Voogd over “De Andere Kant van de provincie Utrecht.” Josse constateerde dat de provincie Utrecht als geheel een sterk “aangehaakte” provincie is. Maar als je inzoomt zijn er ook wijken en dorpen waar het minder goed gaat. Ook leidt de relatief hoge welvaart in de provincie Utrecht op sommige plekken tot verdringing: mensen met minder geld kunnen de hoge huizenprijzen niet betalen en wijken uit naar de randen van steden of naar andere provincies.

Op basis van deze gastlezing schreef PCL-lid Piet Renooy de blog: “Stille top”; comfortabel of stilte voor de storm? Over afgehaakten – of afhaken – in de provincie Utrecht. Zie: <https://bit.ly/3xfYuzn>

Relatie met ontwikkelingen bij de provincie: Er is een relatie met het Beleidskader Sociale Agenda: “Wij doen mee” en met de Visie en Leidraad “Het Energieke gesprek met inwoners” (participatie). Ook zien wij een duidelijke link met de opkomst bij de Provinciale Statenverkiezingen van 2023.

4. Mobiliteit in relatie tot gezonde leefomgeving (eventueel, eerst verkenning uitvoeren)

De provincie Utrecht heeft te maken met intensieve verkeersstromen. Corona heeft de mobiliteit tijdelijk afgeremd, maar er is nu al weer een toename zichtbaar. De groei van het inwonertal van de provincie zal slimme mobiliteitsoplossingen nodig maken om de bereikbaarheid en leefbaarheid te waarborgen. Het openbaar vervoer zal hier een belangrijke rol in spelen. Wanneer we uitgaan van de beleving van de reiziger die verschillende vormen van vervoer wil combineren (ketenreis), zijn er verbeteringen mogelijk in snelheid en reiscomfort. Juist de faciliteiten voor de “first mile” en “last mile” zijn belangrijk om het openbaar vervoer aantrekkelijk te maken voor reizigers in de hele provincie. Graag willen wij innovatieve oplossingen verkennen.

Relatie met ontwikkelingen bij de provincie: De provincie stelt in 2022-2023 een nieuw Bereikbaarheidsprogramma op.

5. Advies over omgevingskwaliteit als input voor de nieuwe provinciale coalitie na de Provinciale Statenverkiezingen

Met de PAL Zuid-Holland en Brabant Advies/PRL Brabant hebben wij afgesproken om advies uit te brengen over omgevingskwaliteit aan de nieuwe provinciale coalities na de Provinciale Statenverkiezingen van maart 2023. Wij zullen na de zomer van 2022 verkennen welke inhoud en vorm deze advisering zal krijgen. Dan zullen wij ook bekijken of wij individuele adviezen per provincie of een gezamenlijk advies uitbrengen.

6. Nieuwe provinciale adviesstructuur voor de leefomgeving

De provincie wil verkennen hoe de provinciale adviesstructuur op het gebied van de leefomgeving (nu de onafhankelijke Provinciale Commissie Leefomgeving en onafhankelijke Provinciale Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit) eruit zou moeten zien na de invoering van de Omgevingswet en de Provinciale Statenverkiezingen. De PCL wil graag input leveren voor deze verkenning, in samenwerking met de PARK en de provinciale adviescommissies voor de leefomgeving van andere provincies.

2. Informatie over samenstelling en werkwijze PCL

Samenstelling Provinciale Commissie Leefomgeving

De Provinciale Commissie Leefomgeving (PCL) is de onafhankelijke adviescommissie die Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten gevraagd en ongevraagd adviseert over onderwerpen die de kwaliteit van de leefomgeving aangaan.

De PCL bestaat inclusief de voorzitter uit negen vaste leden. De tiende plek wordt ingevuld door wisselende jonge onderzoekers van Universiteit of Hogeschool die tijdelijk een bijdrage leveren aan het advieswerk van de PCL. De PCL werft jonge onderzoekers in relatie tot de adviesthema's in het PCL werkprogramma.

De huidige samenstelling van de PCL is:

Dorien de Wit, voorzitter

Marleen van den Ham, lid

Piet Renooy, lid

Myriam van Rooij, lid

Thessa Fonds, lid

Els van Grol, lid

Hugo Hegeman, lid

Josefine van der Heijde, inhoudelijk secretaris PCL (tot 1 september 2022, opvolging wordt op korte termijn georganiseerd)

De twee vacatures voor PCL-leden worden naar verwachting in september 2022 ingevuld.

Bestuurlijk contactpersoon voor de PCL in GS is gedeputeerde Huib van Essen. Ambtelijk contactpersoon in de provinciale organisatie is Jan de Poorter, teamleider Strategische Ruimtelijke Ontwikkeling.

Bestuurlijk contactpersoon voor de PCL in PS is Dop van Ulzen, voorzitter van de Statencommissie RGW. Ambtelijk contactpersoon bij de Statengriffie is Frank Kools, Commissiegriffier van de Statencommissie RGW.

Advisering door PCL

De PCL adviseert op hoofdlijnen en richt zich op de samenhang tussen de verschillende opgaven. Ook stimuleert de PCL het debat over de grote maatschappelijke en ruimtelijke vraagstukken. De commissie heeft een wettelijke basis in de Wet ruimtelijke ordening en de Wet milieubeheer. Ook andere provincies hebben adviescommissies voor de leefomgeving. De PCL onderhoudt contact met hen en werkt op specifieke thema's met hen samen.

De PCL stemt haar werkprogramma af met dat van de onafhankelijke Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK). De PCL en de PARK adviseren regelmatig over dezelfde thema's, maar hebben ieder een andere expertise en invalshoek. Bij de PCL ligt de nadruk op het maatschappelijk afwegingskader en het sociaal-economisch, ruimtelijk en bestuurlijk perspectief. De PCL werkt agenderend, verdiepend, losmakend en levert tegenspraak.

Bij de PARK ligt de nadruk op integraal ruimtelijk ontwerp, ontwerpend onderzoek, verbeelding en inspiratie, inclusief concrete projecten. Dit betekent dat adviezen van PCL en PARK elkaar goed kunnen aanvullen.

Richtinggevende doelen en invalshoeken

De PCL hanteert in haar advieswerk drie overkoepelende richtinggevende doelen:

1. Een gezonde en inclusieve samenleving (iedereen doet mee), waarin welvaart niet alleen in geld wordt uitgedrukt, maar ook in leefomgevingskwaliteit en waar oog is voor de verdeling van welvaart en kwaliteit.
2. Een hoge kwaliteit van natuur, landschap, landbouw en watervoorziening, waarbij de kwaliteiten van de bodem als een belangrijke weegfactor fungeren.
3. Een circulaire economie met een voortvarende energietransitie, te beginnen met de gebouwde omgeving. Waarbij de Utrechtse positie als sterke economische en innovatieve regio wordt benut om nog meer mogelijkheden tot innovatie aan te grijpen.

Invalshoeken PCL

De PCL gebruikt 6 invalshoeken bij haar advisering:

1. Kwaliteit van de leefomgeving
2. Maatschappelijk vraagstuk centraal
3. Koppeling tussen vraagstukken
4. Lange termijn en bredere context
5. Rol provincie en partners
6. Lastige punten en taboes

Verschillende werk- en adviesvormen

De PCL bekijkt per adviesthema welke werk- en adviesvorm het meest passend is: advies, film, onderzoek, gesprek, inspiratiebijeenkomst, excursie of een combinatie van verschillende werk- en adviesvormen. Deze afwisseling draagt bij aan de effectiviteit en levendigheid van het advieswerk.

Proces rond advisering

Gedurende elk adviestraject stemt de PCL inhoudelijk en qua timing af met de ambtelijke organisatie en GS en PS. Het resultaat van elk adviestraject wordt gepresenteerd aan en uitvoerig besproken met de provincie.

Communicatie

De PCL heeft een webpagina op de provinciale website: www.provincie-utrecht.nl/pcl waar alle adviezen en activiteiten op staan. Daarnaast verzendt de PCL enkele keren per jaar een digitale nieuwsbrief aan haar netwerk bij de provincie en daarbuiten. Ook maakt de PCL gebruik van Twitter.

BIJLAGE:

Uitkomsten PUB-bijeenkomst 3 februari 2022

Op 3 februari 2022 kwamen afgevaardigden van de PCL, GS, PS en de ambtelijke organisatie bij elkaar om te spreken over het PCL werkprogramma voor 2022 en 2023.

Aan zes tafels met thema's uit de provinciale Omgevingsvisie wisselden wij van gedachten. Ook was er een vrije tafel. Van tevoren waren door de deelnemers mogelijke adviesonderwerpen aangedragen en door adviesbureau BMC geordend. De PCL bracht haar concept werkprogramma in. De tafels hadden de volgende thema's:

Tafel 1: Stad en land gezond & duurzaam gezond en veilig bereikbaar

Tafel 2: Vitale steden en dorpen

Tafel 3: Toekomstbestendige natuur en landbouw & levend landschap, erfgoed en cultuur

Tafel 4: Klimaatbestendig en waterrobuust & duurzame energie

Tafel 5: Governance en organisatie

Tafel 6: Vrije tafel

Uitkomsten

- De deelnemers brachten veel verschillende adviesthema's naar voren, zowel inhoudelijke vraagstukken, bijvoorbeeld "toekomst van het landelijk gebied" als meer bestuurlijke en procesmatige thema's, zoals "samenwerking en participatie."
- De deelnemers gaven aan de noodzaak te voelen om in de komende jaren gezamenlijk een goede balans te vinden tussen de groei van de provincie (van inwoners, woningvoorraad, bedrijfslocaties, energiebehoefte en mobiliteit) en de kwaliteit van de leefomgeving.
- Vaak ging het gesprek over verbanden tussen verschillende thema's, zoals wonen en groen, mobiliteit en welzijn of klimaatverandering, water en recreatie.
- Een aantal deelnemers wierp de vraag op hoe tot slimme functiecombinaties te komen, gezien het grote aantal opgaven en de beperkte ruimte in de provincie Utrecht.
- Er bleek eerder behoefte te zijn aan een vrije, verkennende discussie met de PCL en het delen van inspirerende ideeën door de PCL dan aan uitgebreide schriftelijke adviezen.
- Daarnaast viel de praktijkgerichtheid op: de deelnemers waren vooral op zoek naar praktijkvoorbeelden van geslaagde functiecombinaties (out-of-the-box-oplossingen) en een goede aanpak van het gebiedsgericht en omgevingsgericht (samen)werken.
- Bij verschillende vraagstukken kwam aan de orde wat de specifieke, c.q. de beste rol is die de provincie kan vervullen.